

Nr. 3 (211) / 2023
Indexat în
CEEOL și ROAD

Supliment al revistei „Strategic Impact”

COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

DOI: 10.53477/1842-8096-23-03

BUSOLA STRATEGICĂ - RĂSPUNSUL UNIUNII EUROPENE LA NOILE PROVOCĂRI DE SECURITATE DIN MEDIUL STRATEGIC

Mădălin-Adrian BANGALĂ

The Strategic Compass – the EU’s response to new security challenges in the strategic environment

Abstract: The current situation at global level, the clear evolution towards a multipolar international system, Russia’s aggression against Ukraine, China’s assertiveness and aggressiveness in international relations, the alarming increase of autocratic forms of state governance imply a readjustment of the EU policies, strategies, and methods to counter these developments and meet the political and strategic objectives assumed as such. The implications of this readjustment for the EU are directly linked to the policies that are being built and to the instruments used in their implementation.

This paper sets out these EU’s response instruments to the new challenges and the efforts of the European leaders to promote a wide range of diplomatic, political, economic, or military measures necessary to achieve strategic objectives. “A Strategic Compass for Security and Defence”, adopted by the EU in March 2022, represents, through the proposed and assumed measures, a framework for action and an instrument for implementing the new strategic vision of the Union in the field of defence and security. To deepen this new vision, through a bibliographic study, the present article aims to highlight the four pillars that comprise the measures provided for in the Strategic Compass, the implementation of the assumed objectives and the projection of the impact of these measures on European policy in relation to the new challenges to defence and security.

The general objective pursued is to present the EU’s capacity to adapt to the new security challenges and changes taking place on the international level by implementing such types of policies in order to achieve the assumed strategic objectives. The expected result is the positioning of the Strategic Compass as an important element in demonstrating the EU’s capacity to adapt to new changes by implementing the assumed objectives in the field of defence and security.

Keywords: European Union, Strategic Compass, vision, defence and security, pillars.

Busola Strategică – răspunsul UE la noile provocări de securitate din mediul strategic

Rezumat: Situația actuală la nivel mondial, evoluția clară spre un sistem internațional multipolar, agresiunea Rusiei asupra Ucrainei, asertivitatea și agresivitatea Chinei în ansamblul relațiilor internaționale, creșterea alarmantă a formelor autocrate de guvernare statală implică o readaptare a politicilor, strategiilor și metodelor UE de contracarare a acestor evoluții și îndeplinire a obiectivelor politice și strategice asumate ca atare. Implicațiile acestei readaptări asupra UE sunt direct legate de politicile care se construiesc și de instrumentele folosite în implementare acestora.

Această lucrare își propune să ofere o evaluare a unora dintre instrumentele de răspuns ale UE la noile provocări, respectiv a eforturilor liderilor europeni de a promova o gamă variată de măsuri diplomatice, politice, economice sau militare necesare pentru atingerea obiectivelor strategice. „O Busolă Strategică pentru securitate și apărare”, adoptată de UE în martie 2022, reprezintă, prin măsurile propuse și asumate, un cadru de acțiune și un instrument de implementare a noii viziuni strategice a Uniunii în domeniul apărării și securității. Pentru înțelegerea acestei noi viziuni, prin intermediul unui studiu bibliografic, articolul de față își propune să contribuie la și să prezinte o evaluare a celor patru piloni care conțin măsurile prevăzute în Busola Strategică, punerea în aplicare a obiectivelor asumate și proiecția impactului acestor măsuri asupra politicii europene în raport cu noile provocări la adresa apărării și securității.

Obiectivul generic urmărit este prezentarea capacității UE de adaptare la noile provocări de securitate și schimbări ce au loc pe plan internațional prin implementarea unor asemenea tipuri de politici în vederea îndeplinirii obiectivelor strategice asumate. Rezultatul preconizat este poziționarea Busolei Strategice ca element important în demonstrarea capacității UE de adaptare la noile schimbări prin implementarea obiectivelor asumate în materie de apărare și securitate.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană, Busolă Strategică, viziune, apărare și securitate, piloni.

Mădălin-Adrian BANGALĂ este doctorand în domeniul Științe Militare în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” din București (e-mail: adrianbangala2015@gmail.com).

Introducere

Provocările de ordin strategic cu care se confruntă Uniunea Europeană în prezent sunt instabilitatea geopolitică, re poziționarea unor actori cheie în plan internațional, schimbările de paradigmă ce au loc în punctele fierbinți ale continentului, dar și ale lumii, respectiv reizbucnirea unor conflicte înghețate sau declanșarea altora cu directă influență asupra securității continentului european (agresiunea militară a Rusiei asupra Ucrainei). Multipolaritatea spre care se îndreaptă lumea de azi a devenit un element de certitudine, „*mișcările tectonice dintre China, Rusia, SUA și UE*” (Borrell 2021) generând re poziționări strategice și reorientări în politica și relațiile internaționale.

Așa cum afirma Josep Borell, Înaltul Reprezentant al UE pentru afaceri externe și politică de securitate, „*mediul de securitate mai ostil ne impune să facem un pas decisiv înainte și să ne sporim capacitatea și disponibilitatea de a acționa, să ne consolidăm reziliența și să investim mai mult și mai bine în capacitățile noastre de apărare*” (Consiliul UE 2022). Adaptarea și calibrarea capacității de răspuns a UE la provocările de ordin strategic reprezintă elemente de maximă relevanță și importanță în eșafodajul politic actual, îmbinarea acestora și punerea lor în practică fiind o activitate de reglaj fin. În acest context, lucrarea de față își propune să prezinte și să evalueze, în mod succint, răspunsul UE în materie de apărare și securitate la aceste provocări cu care se confruntă în mediul strategic.

Răspunsul efectiv al Uniunii este reprezentat de noul cadru de acțiune în materie de apărare și securitate, respectiv *Busola Strategică pentru securitate și apărare*. Adoptată de Consiliul UE în martie 2022, Busola Strategică se dorește a fi un document programatic, un „*plan de acțiune ambițios pentru consolidarea politicii UE de securitate și apărare până în 2030*” (Consiliul UE 2022). Busola acoperă aspecte ale politicii de securitate și apărare și este structurată în jurul a patru piloni: *Act (Acțiune)*, *Secure (Securitate)*, *Invest (Investiții)*, *Partener (Parteneriate)*.

Altfel spus, un document programatic și, totodată, o viziune devin metode prin care UE își pune în scenă capacitatea de a fi un actor relevant la nivel geostrategic.

1. Scurte referiri despre Busola Strategică

O scurtă evaluare de ordin calitativ a evoluției istorico-juridice referitoare la promovarea și adoptarea Busolei Strategice a necesitat o analiză critică documentară raportată la literatura de specialitate. Subiectul comportă discuții și evaluări de dată recentă și cuprinde tot spectrul de opinii, de la cele favorabile promovării unui asemenea demers la cele contrare și critice acestuia, motivațiile, obiective sau nu, rămânând un subiect de discuție și argumentare între specialiști.

Cronologic vorbind, planul de acțiune prezentat sub forma Busolei Strategice a parcurs un drum lung și sinuos, apariția acesteia în martie 2022 reprezentând o surpriză plăcută chiar și pentru partizanii autonomiei strategice europene (Anghel și alții 2020), munca depusă și îndeplinirea obiectivului strategic de prezentare și asumare a acestui document fiind evidențiate în literatura de specialitate (Mangin 2022) (Koenig 2022). Mulți autori s-au arătat chiar entuziasmați de apariția Busolei Strategice, considerând că acest document programatic reprezintă un pas decisiv în afirmarea UE ca actor global, relevant pentru asigurarea securității la nivel mondial¹.

Evoluția acestui proces nici nu a dus lipsă de critici, nici nu a beneficiat de un capital de încredere consistent în ceea ce privește șansele sale de punere în practică, de depășire a stadiului de deziderat al construcției europene. Așa cum susținea George Pepios în 2021, frenezia din jurul adoptării Busolei Strategice nu se justifică, elementele de neîncredere într-un asemenea demers fiind generate de adoptările și încercările de punere în practică a documentelor programatice anterioare în materializarea conceptului de *autonomie strategică*².

Alți autori au arătat necesitatea și oportunitatea acestui demers, dar nu au ezitat să își prezinte scepticismul privind implementarea efectivă, având în vedere lacunele identificate în document și capacitatea limitată a UE de a derula un proiect atât de ambițios (Witney 2022). Concluzia generală a Centrului European de Politici³ constă în faptul că UE merge într-o direcție corectă cu această Busolă Strategică, poziționându-se pe arena internațională ca actor strategic relevant, însă rămâne în discuție capacitatea organizației de a implementa și realiza efectiv ceea ce își propune (Shea și alții 2022).

¹ „*Putem fi mulțumiți de această activitate colectivă, care a făcut posibilă realizarea unei analize a amenințărilor într-un document strategic ambițios. Dar "Busola Strategică" este și punctul de plecare pentru o nouă dezvoltare a apărării Europei, față de care statele membre s-au angajat public la cel mai înalt nivel*” (Mangin 2022, 120).

² „*Este păcat că vorbim despre 'bule' doar atunci când discutăm despre economie și lumea financiară, așa cum nu pot găsi un cuvânt mai potrivit pentru a descrie hype-ul din jurul Busolei Strategice. Ea aduce aminte de aceeași frenezie care a cuprins un alt catchphrase în familia 'strategică' – una mută, desigur, deoarece, din fericire, afacerile curente ale UE nu au ajuns la statutul de popularitate în masă (incă). Diferența este că de da-*

ta aceasta ceea ce este descris ca fiind 'strategic' este o busolă: un dispozitiv de navigație fiabil, solid și testat, care arată calea din timpuri imemorabile (ei bine, de la dinastia chineză Han, în jurul anului 206 î.Hr. ...). Are puțin în comun cu predecesorul său, ambiguul și contestatul concept de autonomie strategică” (Pepios 2021).

³ Centrul European de Politici (EPC) este un *think tank* independent, non-profit, dedicat promovării integrării europene prin analize și dezbateri, ce sprijină factorii de decizie de la toate nivelurile să ia decizii bine fundamentate și oferă o platformă pentru implicarea partenerilor, părților interesate și a cetățenilor în elaborarea politicilor UE și în dezbaterile despre viitorul Europei (<https://www.epc.eu/en/about>).

În opinia mea, contrar comentariilor acide ale unor autori ca Pepios și scepticismului lui Witney, întregul proces de reflecție, dar și procedura de adoptare a Busolei Strategice, au fundamente politico-juridice extrem de bine ancorate, sunt motivate și argumentate în profunzime și scot în evidență concepte și idei pe care UE și statele membre le dezvoltă și le doresc a fi promovate.

Un fundament juridic solid, generat de punerea în practică a dispozițiilor tratatelor europene, alături de acceptarea expresă de către toate părțile vizate, sunt elemente politico-juridice care demonstrează că documentul este acceptat ca unul corect, normal și binevenit, legitimitatea acestuia și oportunitatea promovării lui fiind evidente. Cu titlu de exemplu, la reuniunea din 15 noiembrie 2021 a miniștrilor de externe și ai apărării din țările membre în cadrul Consiliului pentru Afaceri Externe s-au menționat rolul, obiectivele, pilonii și termenul de adoptare a Busolei Strategice (EU Council 2021).

Din punct de vedere juridico-instituțional, ideea de apărare și securitate europeană nu este un concept nou, fiind prezent încă de la primele semne de formare a Comunităților Europene. Fie că vorbim de organizații, precum Comunitatea Europeană de Apărare (EDC) sau Uniunea Europei Occidentale (WEU) din anii '50, de idei sau documente și politici, precum Politica Externă și de Securitate Comună (CFSP) ori Strategiile de Securitate ale UE, conceptul de apărare și securitate europeană a fost mereu prezent.

Apariția Busolei Strategice în 2022 proiectează capacitatea UE de a acționa efectiv, faptic, într-o manieră unitară și omogenă în raport cu ceilalți actori internaționali, în gestionarea crizelor și amenințărilor cu care se confruntă, domeniul apărării și securității fiind unul sensibil ca element politico-militar și eterogen ca abordare practică din partea statelor membre. Acest fapt a generat și scepticism, dar și speranță, unitatea tuturor celor 27 de țări membre fiind necesară și suficientă în realizarea unor pași concreți în poziționarea Uniunii ca actor geopolitic global⁴.

Busola Strategică vizează sporirea capacității și disponibilității UE de a acționa în domeniul apărării și securității pentru consolidarea rezilienței și asigurarea solidarității și asistenței reciproce, inclusiv în situația invocării art. 42 alin. (7) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Mai mult, ideea de consolidare a rezilienței în cadrul Busolei Strategice are câte o abordare pe fiecare din următoarele paliere: securitate, management crize (răspuns la urgen-

țe civile, dezastre sau schimbări climatice), reziliența economică a Uniunii, reziliența societală axată pe războiul informațional și democrație (Chifu 2022).

Prin Busola Strategică „este urmărită sporirea prezenței, eficacității și vizibilității UE în vecinătatea sa și pe scena mondială prin eforturi comune, investiții și contribuția UE la conturarea viitorului mondial prin urmărirea unei direcții de acțiune strategice” (Banu 2022, 73). Destinată să răspundă noilor provocări în mediul strategic, acest document vine să creioneze răspunsul Uniunii la acțiunile actorilor internaționali care, în prezent, duc politici destabilizatoare și fac demonstrații de forță, amenințând în mod evident securitatea membrilor UE⁵.

Odată cu adoptarea acesteia, Uniunea dispune de o pârgie pentru implementarea viziunii sale strategice, atingerea obiectivelor asumate îmbrăcând o nouă formă, readaptată, actualizată și modelată diferit față de *Strategia Europeană de Securitate* (2003/2009) sau *Strategia Globală pentru Politica Externă și de Securitate a UE* (2016), document care la momentul apariției sale reitiera tendința de autonomie strategică a UE (Europa Union, 2016, 4). Practic, Busola Strategică nu numai că preia și adaptează inițiative, obiective, concepte din documentele anterioare emise de instituțiile europene, însă le și transpune într-o formulă juridică care a inclus acordul statelor membre și a generat un document agreat de fiecare stat membru în parte. Din acest punct de vedere, forța politico-juridică a acestuia este de necontestat. Mai mult, raportat la *Strategia Europeană de Securitate* sau *Strategia Globală pentru Politica Externă și de Securitate a UE*, Busola Strategică reprezintă „o veritabilă oportunitate pentru a realiza pași concreți în materie de apărare și securitate” (Weber 2022). Acest fapt este recunoscut și de Parlamentul European, care recomandă Consiliului și Vicepreședintelui Comisiei / Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate „să avanseze rapid în direcția creării unei Uniuni a apărării, cu obiective mai ambițioase pe termen scurt, mediu și lung, prin implementarea acțiunilor concrete prevăzute în Busola Strategică, care să servească drept punct de plecare pentru materializarea unei apărări comune a UE, în conformitate cu art. 42 alin. (2) din TUE” (Parlamentul European 2022).

2. Prezentarea Busolei Strategice

Așa cum s-a indicat succint anterior, componenta esențială a Busolei Strategice se construiește pe implementarea celor patru piloni care stau la baza noii

⁴ „La momentul publicării, acest document a fost descris ca o oportunitate pentru apărarea europeană, în măsura în care o foaie de parcurs atât de precisă ar obliga statele membre să se lanseze pe un curs de apărare europeană. Într-adevăr, dacă cele 27 de țări membre și instituțiile ar reuși să implementeze aceste obiective, acest lucru ar putea contribui la capacitatea Uniunii de a acționa pe tabla de șah geopolitică” (Weber 2023).

⁵ „Spațiul strategic al UE este supus din ce în ce mai mult unor

provocări din partea unor actori ambițioși, demonstrații de forță militară și strategii de destabilizare inclusiv amenințări cibernetice și acțiuni de dezinformare. Zilele în care pacea și războiul reprezentau elemente clar distinctive au încetat să mai existe. Ne confruntăm și vom continua să ne confruntăm din ce în ce mai mult cu situații hibride care necesită o gamă largă de acțiuni defensive” (Borrell 2021).

viziuni europene în materie de apărare și securitate. Practic, cele patru linii de acțiune – *Act*, *Secure*, *Invest*, *Partener* – fac parte din viziunea strategică a UE, iar măsurile prioritate întreprinse în această direcție vor conduce, în concepția Uniunii, la atingerea obiectivelor strategice.

„*Busola Strategică va consolida și va orienta punerea în aplicare a nivelului de ambiție convenit în noiembrie 2016 în contextul Strategiei globale a UE și ar putea contribui în continuare la dezvoltarea culturii europene comune de securitate și apărare, care să aibă la bază valorile și obiectivele noastre comune și care să respecte caracterul specific al politicilor de securitate și apărare ale statelor membre. Bazându-se pe analiza amenințărilor și pe alte eventuale contribuții tematiche, Busola Strategică va defini orientări de politică, precum și ținte și obiective specifice în domenii precum gestionarea crizelor, reziliența, dezvoltarea capacităților și parteneriatele*” (EU Council 2020, 3). Practic, concluziile Consiliului UE au stat la baza definirii direcțiilor strategice ale Busolei, structurarea acesteia pe cei patru piloni devenind o acțiune naturală în virtutea evoluției politicilor Uniunii. Altfel spus, Busola Strategică stabilește un nivel ridicat de ambiție în domeniul apărării și securității prin faptul că oferă o evaluare comună a mediului strategic, a amenințărilor și a provocărilor cu care UE se confruntă, aduce un grad mai mare de coerență și un scop comun acțiunilor în domeniul apărării și securității care sunt deja în curs de desfășurare, stabilește noi căi și mijloace de a îmbunătăți capacitatea colectivă de a apăra securitatea cetățenilor Uniunii și precizează obiective și etape precise pentru măsurarea progreselor înregistrate (Consiliul UE 2022).

2.1. Pilonul Act

UE își propune un plan de acțiune prin care țările membre să fie capabile să acționeze rapid și ferm ori de câte ori izbucnește o criză, alături de parteneri, dacă este posibil și pe cont propriu, atunci când este necesar (Consiliul UE 2022). Primul pilon menționat face trimitere la măsuri și acțiuni efective pe care Uniunea trebuie să le implementeze în materie de apărare și securitate.

Uniunea are în vedere consolidarea misiunilor și operațiilor derulate sub egida Politicii de Securitate și Apărare Comună, conferindu-le mandate mai solide și mai flexibile, promovând un proces decizional mai rapid și mai flexibil, asigurând o solidaritate financiară sporită (inclusiv prin utilizarea Fondului European de Apărare) și promovând, totodată, o cooperare strânsă cu misiunile și operațiile ad-hoc conduse la nivel european, inclusiv prin intermediul unui nou pact care să permită o desfășurare mai rapidă de forțe în medii complexe. De asemenea, Uniunea își propune dezvoltarea unei Capacități de desfășurare rapidă a UE (*EU Rapid Deployment Capacity*), care să permită desfășurarea imediată de până la

5.000 de militari în medii nepermissive pentru diferite tipuri de crize, precum și consolidarea structurilor de comandă și control, în special Capacitatea militară de planificare și conducere, sporirea gradului de pregătire și cooperare prin consolidarea mobilității militare și prin exerciții în timp real periodice, în special pentru Capacitatea de desfășurare rapidă (Consiliul UE 2022).

În fapt, UE se angajează să sprijine creșterea gradului de pregătire și disponibilitate a forțelor armate ale statelor membre pentru a derula misiuni sub egida Uniunii. „*Modificarea substanțială a conceptului grupurilor tactice de luptă ale UE ar urma să conducă la dezvoltarea unui instrument mai solid și mai flexibil, de exemplu prin pachete de forțe adaptate, care să includă componente terestre, maritime și aeriene, niveluri diferite de pregătire operațională și perioade de răspuns optimizate*” (Banu 2022, 74).

Capacitatea de desfășurare rapidă a UE urmează să fie forța de reacție rapidă a Uniunii și să reprezinte răspunsul și acțiunea acesteia la diferite crize, termenul de criză fiind utilizat în mod generic în vederea acoperirii cât mai multor situații cu care UE s-ar putea confrunta. Același deziderat se urmărește și prin dezvoltarea mobilității militare, consolidarea acesteia fiind considerată o prioritate de prim rang în setul de acțiuni din cadrul pilonului *Act*, cuvintele definitorii ale acestuia fiind clar cooperare și integrare.

„*Forțelor armate ale statelor membre ale UE nu le lipsește volumul, le lipsește integrarea*” concluziona profesorul Sven Biscop în analiza Reuniunii extraordinare a Consiliului european din 30-31 mai 2022 (Biscop, 2022, 3). În opinia noastră, necesitatea cooperării, interoperabilității și integrării profunde a forțelor armate ale statelor membre devine o obligație efectivă în a se realiza și a nu rămâne doar un deziderat sau o propunere generică fără acțiuni concrete. Identificând o vulnerabilitate, se deschide calea acoperirii acesteia prin intermediul măsurilor ce se propun și se iau efectiv în perioada post-adoptare a Busolei Strategice. Pașii făcuți, până în prezent, în integrarea europeană la nivel de apărare se dovedesc a fi insuficienți, din punct de vedere practic, indecizia sau viziunea diferită a statelor membre fiind cauza progresului moderat în îndeplinirea obiectivului general al dezvoltării unei apărări comune europene efective așa cum este stipulat în Tratatul de la Maastricht.

2.2. Pilonul Secure

În vederea consolidării capacității de anticipare a amenințărilor, de garantare a accesului securizat la domenii strategice și de protejare a propriilor cetățeni, UE acționează concurent și complementar pilonului *Act* și își propune obiective precise: consolidarea capacității de intelligence, respectiv Capacitatea unică de analiză a informațiilor (*Single Intelligence Analysis Capacity*) pentru îmbunătățirea și conștien-

tizarea situației, precum și previziunea strategică; crearea unui set de instrumente (*Hybrid Toolbox and Response Teams*) pentru detectarea și răspunsul în vederea contracarării unei game largi de amenințări hibride; dezvoltarea în continuare a politicii de apărare cibernetică, pentru a-și spori nivelul de pregătire și de a răspunde la atacurile cibernetice (*Cyber Diplomacy Toolbox* și *Cyber Defence Policy*); consolidarea acțiunilor în domeniul maritim, aerian și spațial, în special prin extinderea prezențelor maritime coordonate în alte zone, începând cu regiunea indo-pacifică, și prin elaborarea unei strategii spațiale a UE pentru securitate și apărare (Consiliul UE 2022).

Pilonul *Secure* implică politici și acțiuni pe multiple planuri care să asigure implementarea măsurilor necesare îndeplinirii obiectivelor strategice pe zona de responsabilitate a pilonului. Astfel, dezvoltarea analizei de informații, implementarea instrumentelor de contracarare a amenințărilor hibride, măsurile active, dar și de ordin strategico-normativ, în domeniul securității cibernetice, dar și cele privind contracararea interferențelor străine și a manipulării informațiilor sunt obiective de îndeplinit pentru a face UE un loc mai sigur. Măsurile propuse arată preocuparea Uniunii pentru dezvoltarea și consolidarea acțiunilor de contracarare a amenințărilor hibride, precum și a elementelor de propagandă și dezinformare și denotă o re poziționare clară a Uniunii în acoperirea lacunelor existente generate de lipsa de norme și reglementare a mediului operațional cibernetic, zonă vitală a desfășurării operațiilor militare în prezent.

Însă, pilonul *Secure* are o particularitate care arată că UE nu se raportează la această linie de acțiune doar la nivel regional, ci se transpune ca actor relevant în zona securității maritime la nivel global (prezența accentuată în regiunea indo-pacifică) și în domeniul spațial (primul pas fiind dezvoltarea unei strategii spațiale proprii în domeniul apărării și securității). Practic, pilonul *Secure* abordează în mod integrat un mediu operațional complex, la nivel fizic, informațional, cibernetic, electronic, psihologic și mediatic, ca modalitate actuală de abordare a conflictualității și fizionomiei operațiilor militare (Mitulețu 2016).

2.3. Pilonul Invest

UE își propune, prin Busola Strategică, să investească mai mult și mai bine în capacități și în tehnologii inovatoare, să elimine lacunele strategice și să reducă dependențele tehnologice și industriale. În acest scop, are în vedere cheltuirea eficientă de sume suplimentare pentru apărare, îmbunătățirea, dezvoltarea și planificarea capacităților pentru a răspunde mai bine realităților operaționale și noilor amenințări și provocări, identificarea de soluții comune pentru a dezvolta factorii de sprijin strategici necesari pentru misiunile și operațiile proprii, dezvoltarea de capacități de nouă generație în toate domeniile operaționale, cum ar fi tancurile principale de luptă, platfor-

mele navale de înaltă performanță, viitoarele sisteme aeriene de luptă și capacitățile spațiale. Altă direcție este valorificarea pe deplin a Cooperării Structurate Permanente și Fondului European de Apărare pentru dezvoltarea în comun de capacități militare de vârf și dezvoltarea procesului investițional în inovarea tehnologică în domeniul apărării (Consiliul UE 2022).

Pilonul cel mai sensibil din punctul de vedere al implementării este reprezentat de partea investițională, o zonă în care UE are de recuperat decalaje și de redus dependențe tehnologice importante. În acest moment, industria europeană de apărare se află într-o criză reală de încredere și riscă o fragmentare suplimentară (Weber 2022). Practic, Busola Strategică oferă un nou suflu industriei europene de apărare, propunându-și să încurajeze investiții în capacități și tehnologii inovatoare, să utilizeze eficient și cu rezultate palpabile programele din cadrul Cooperării Structurate Permanente și Fondului European de Apărare, dar și să acționeze, în mod activ, în inovarea tehnologică prin crearea Centrului de inovare în domeniul apărării din cadrul Agenției Europene de Apărare.

2.4. Pilonul Partener

Relevanța UE ca actor global se reflectă și în acest ultim pilon strategic, politica de parteneriate a UE, ca instrument juridic de punere în practică a relațiilor pe care le dezvoltă, urmând îndeaproape obiectivele strategice propuse pe perioada de implementare a Busolei Strategice.

Uniunea își propune consolidarea cooperării cu partenerii pentru a face față amenințărilor și provocărilor comune. În acest scop, Consiliul UE menționează că sunt prioritare parteneriatele strategice cu NATO și ONU, ca organizații reprezentative la nivel mondial, a căror consolidare se va realiza prin dialoguri politice mai structurate și cooperare operațională și tematică. Se propune, de asemenea, intensificarea cooperării cu organizațiile regionale, inclusiv OSCE, UA și ASEAN, și cu partenerii bilaterali care împărtășesc aceleași valori și interese, precum SUA, Canada, Regatul Unit, Norvegia și Japonia. UE are în plan dezvoltarea parteneriatelor adaptate pentru Balcanii de Vest, în vecinătatea estică și sudică, în Africa, Asia și America Latină, dar și dezvoltarea unui forum al parteneriatului UE în domeniul apărării și securității pentru a colabora mai strâns și mai eficient cu partenerii în vederea abordării provocărilor comune (Consiliul UE 2022).

Așa cum a fost reliefat și în dezbaterile referitoare la conceptul de *autonomie strategică*, relația UE – NATO rămâne principalul element de stabilitate, colaborare și cooperare. De altfel, momentul agresiunii militare rusești asupra Ucrainei constituie un alt element de extindere și aprofundare a legăturii dintre cele două organizații. În plan politico-militar, dezvoltarea unui pilon european în cadrul NATO repre-

zintă o oportunitate pe care statele membre ar trebui să o fructifice în promovarea autonomiei strategice a Uniunii, cooperarea UE-NATO putând beneficia de o asemenea abordare⁶. Practic, așa cum se menționează în Busola Strategică, o „UE mai puternică și mai capabilă în materie de securitate și apărare va aduce o contribuție pozitivă la securitatea mondială și transatlantică și este complementară NATO, care rămâne baza apărării colective pentru membrii săi” (Consiliul UE 2022). Parteneriatul strategic dintre UE și NATO este mai aplicat și din ce în ce mai aprofundat, cele două organizații jucând roluri complementare și coerente, consolidându-se reciproc în sprijinirea păcii și securității internaționale (Consiliul UE 2023).

După cum se poate lesne observa din evaluarea strategică pe care o face UE, în pilonul Partener lipsesc mențiuni exprese despre China și Rusia, iar acest fapt este generat de poziționarea strategică a Uniunii în raport cu cele două țări. Astfel, în cadrul Busolei Strategice, China este privită ca un partener pentru cooperare, un concurent economic și un rival sistemic, a cărui atitudine asertivă și vădit lipsită de transparență și deschidere din punct de vedere politico-economic generează dezechilibre în raporturile de reciprocitate, concurență economică și reziliență⁷. Preocupările UE în raport cu China, în special obiectivele strategice față de această țară sunt menționate clar: „dezvoltarea Chinei și integrarea sa la nivel regional și internațional vor marca restul secolului actual. Trebuie să ne asigurăm că acest lucru se produce într-un mod care va contribui la menținerea securității mondiale și care nu se va abate de la ordinea internațională bazată pe norme și nu va contracta interesele și valorile noastre” (Consiliul UE 2022).

Poziționarea UE în legătură cu politicile Chinei are la bază obiectivele asumate prin Busola Strategică. Orice acțiune întreprinsă de China trebuie tratată prin prisma obiectivelor geostrategice la nivel mondial, menținerea securității și promovarea valorilor și intereselor Uniunii fiind baza oricărei forme de cooperare cu acest actor global.

Rusia este considerată stat agresor, în baza normelor juridice internaționale, ostil, agresiv și revizionist (Consiliul UE 2022), fapt pentru care Uniunea se prezintă în completă opoziție față de acesta, Busola Strategică având ca parte justificativ-normativă inclu-

siv agresiunea acestui stat împotriva Ucrainei.

Așa cum concluzionează Josep Borell, Înalțul Reprezentant al UE pentru afaceri externe și politică de securitate, concluzie la care se raliază și autorul prezentului articol, Busola Strategică este o propunere de prevenire a riscului major cu care UE se confruntă, anume „contractia strategică”, sau riscul de a fi întotdeauna principial, dar rareori relevant. Acesta este motivul pentru care Busola Strategică definește nivelul de ambiție și prezintă aspectele concrete pentru punerea în operă a acestuia (Borrell 2023).

Concluzii

Solidaritatea, unitatea și determinarea statelor membre ale UE în atingerea obiectivelor comune stau la baza construcției edificiului european și marchează capacitatea acestora de a coopera și colabora în funcționarea ca un tot unitar, fapt direct și complet aplicabil și în ceea ce privește adoptarea, implementarea și îndeplinirea obiectivelor generate de Busola Strategică. Altfel spus, poziționarea Busolei ca document programatic în ansamblul de măsuri diplomatice, politice, economice sau militare necesare pentru atingerea obiectivelor strategice ale UE demonstrează capacitatea Uniunii de a se adapta la noile provocări de ordin strategic și modificări ce au loc pe plan internațional.

Pentru a previziona impactul pe care acest document programatic îl va avea în practică trebuie să avem în vedere complementaritatea măsurilor stipulate în cei patru piloni și interdependența în aplicarea acestora. Mai mult, impactul noului cadru de acțiune european în domeniul apărării și securității se va materializa inclusiv pe palierul militar, diversificarea operațiilor militare fiind inerentă în condițiile în care viziunea UE s-a extins și s-a schimbat din punct de vedere politico-strategic. Practic, la nivelul Uniunii se preconizează, în vederea unui răspuns adecvat la complexitatea mediului internațional actual, o integrare a forțelor și mijloacelor în structuri comune, coerent organizate, care să permită utilizarea eficientă a forțelor și mijloacelor capabile să contribuie la derularea acțiunilor militare ale armatelor statelor membre.

Avantajele actuale din punct de vedere tehnologic (dezvoltarea comunicațiilor electronice) și procedural (posibilitatea dezvoltării unei mobilități rapide a forțelor, standardizarea proceselor etc.) permit as-

⁶ „În domeniul militar, urmărirea autonomiei strategice a UE poate duce la întărirea pilonului european în cadrul NATO, cu condiția ca acesta să se concentreze pe dezvoltarea capacităților naționale. În alte domenii, poate consolida Alianța prin creșterea rezilienței țărilor membre din Europa și prin furnizarea unui set divers de instrumente de politică externă pentru UE. Având în vedere multitudinea de interese și mediul de securitate contemporan (...), se pare că sistemul internațional este mai permisiv pentru ca UE și NATO să se îndrepte către o cooperare consolidată și mai bine structurată în abordarea actualelor provocări de securitate, nu spre răcirea relațiilor” (Česnakas și Juozaitis 2023, 210)

⁷ „China este un partener pentru cooperare, un concurent economic și un rival sistemic. Cu China putem aborda chestiuni de interes mondial, cum ar fi schimbările climatice. China este din ce în ce mai implicată și mai angajată în tensiuni regionale. Asimetria în ceea ce privește deschiderea piețelor și a societăților noastre a condus la preocupări din ce în ce mai mari referitoare la reciprocitate, concurență economică și reziliență. China are tendința să limiteze accesul la piața sa și urmărește să-și promoveze propriile standarde la nivel mondial. China își duce la îndeplinire politicile inclusiv prin intensificarea prezenței sale pe mare și în spațiu, precum și prin utilizarea de instrumente cibernetice și tactici hibride” (Consiliul European, 2022, 8).

tăzi interconectarea și interoperabilitatea ridicată a componentelor care concură la operaționalizarea apărării și securității la nivel european și nu numai. Acest lucru nu poate fi decât benefic noii viziuni europene de apărare și securitate, avantajele evidențiate și provocările inerente acestora fiind parte din procesul de evoluție a Uniunii.

Dacă analizăm mediul geopolitic actual, dinamica crizelor și conflictelor și managementul gestionării și soluționării acestora, provocările și amenințările generate de atitudinea nejustificat agresivă a unor actori internaționali, Busola Strategică devine un document extrem de important în evaluarea, creionarea și punerea în practică a unei noi viziuni integrate europene privind apărarea și securitatea, cu consecințe inclusiv la nivel național.

Bibliografie:

ANGHEL, Suzana Elena, Beatrix IMMENKAMP, Eleni LAZAROU, JEROME LEON SAULNIER, and Alex Benjamin WILSON. 2020. "On the Path to 'Strategic Autonomy': The EU in an Evolving Geopolitical Environment." European Parliamentary Research Service. <https://policycommons.net/artifacts/1426688/on-the-path-to-strategic-autonomy>.

Biscop, Sven. 2022. "A European Defence Summit in May 2022: From Compass to Capabilities." *Egmont Policy Brief 275* (APRIL): 1–5.

https://www.egmontinstitute.be/app/uploads/2022/04/Sven-Biscop_PolicyBrief275_v2.pdf?type=pdf.

Borrell, Josep. 2021. "A Strategic Compass for Europe." *The ASPI Strategist [BLOG]*. Barton: Newstex PP - Barton. <https://am.e-information.ro/blogs-podcasts-websites/strategic-compass-europe/docview/2597563192/se-2?accountid=136549>.

———. 2023. "THE EU AS A LONG-TERM, GLOBAL SECURITY PROVIDER." *EU MILITARY FORUM*, 2023. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/EUMC-Forum%231_23.pdf.

Česnakas, Giedrius, and Justinas Juozaitis. 2022. "Conclusions." *European Strategic Autonomy and Small States' Security*, 209–19. <https://doi.org/10.4324/9781003324867-15>.

Chifu, Iulian. 2022. "Securitatea, Capacitatea Geopolitică, Reziliența Societală Și Politicile Publice Pentru a O Pune În Aplicare." *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*. <https://doi.org/10.53477/2065-8281-22-75>.

Consiliul. 2022. "O Busolă Strategică Pentru Securitate Și Apărare 21 Martie 2022." <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/ro/pdf>.

———. 2023. "Declarație Comună Privind Cooperarea UE-NATO, 10 Ianuarie 2023." <https://Europa.Eu/!YTqpV6>. 2023.

<https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2023/01/10/eu-nato-joint-declaration-10-january-2023>.

Consiliul UE. 2022. "O Busolă Strategică Pentru Securitate Și Apărare.Pdf." <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/ro/pdf>.

Consiliul Uniunii Europene. 2022. "O Busolă Strategică Pentru Consolidarea Securității Și Apărării UE În Următorul Deceniu." *Www.Consilium.Europa.Eu*. 2022. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade>.

Constantin Mihai Banu. 2022. "Politica de Securitate Și Apărare Comună." Camera Deputaților, Parlamentul României, Departamentul de studii parlamentare și politici UE Europeană, Direcția pentru Uniunea. https://www.cdep.ro/afaceri_europene/afeur/2022/st_3517.pdf.

Council. 2020. "Concluziile Consiliului Privind Securitatea Și Apărarea EUCO 8910/20.Pdf." <https://doi.org/https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8910-2020-INIT/ro/pdf>.

Mangin, Florence. 2022. "A «Bússola Estratégica» Um Passo Histórico Para a Europa Da Defesa." *Relações Internacionais*, no. 73: 119–23. <https://doi.org/10.23906/ri2022.73a09>.

MITULEȚU, Ion. 2016. "CAPABILITĂȚI MILITARE ÎN MEDIUL OPERAȚIONAL." *Revista Academiei de Științe Ale Securității Naționale* 1: 118–35.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3429666.

Nicole Koenig. 2022. "Putin's War and the Strategic Compass A Quantum Leap for the EU's Security and Defence Policy?" *Policy Brief*. https://www.delorscentre.eu/fileadmin/2_Research/1_About_our_research/2_Research_centres/6_Jacques_Delors_Centre/Publications/20220428_Koenig_StrategicCompass.pdf.

Parlamentul European. 2022. "Recomandarea Parlamentului European Din 8 Iunie 2022 Adresată Consiliului Și Vicepreședintelui Comisiei/Înaltului Reprezentant Al Uniunii Pentru Afaceri Externe Și Politica de Securitate, Privind Politica Externă, de Securitate Și de Apărare a UE După Răz." *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* 2022/C 493. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2022:493:FULL&from=EN>.

Pepios, George. 2021. "Another Article on the Strategic Compass (Kind Of)." *European View* 20 (2): 234–36. <https://doi.org/10.1177/17816858211062490>.

Shea, Jamie, Georg Riekes, and Amanda Paul. 2022. "Will the Strategic Compass Be a

Gamechanger for EU Security and Defence ?,” 2–7. <https://www.epc.eu/en/publications/Will-the-Strategic-Compass-be-a-game-changer-for-EU-security-and-defen~479820>.

Union, Council of the European. 2021. “Foreign Affairs Council Meetings on 15 and 16 November 2021.” Vol. 32. https://doi.org/https://www.consilium.europa.eu/media/52951/background-brief-fac-meetings-15-16112021_en_v2.pdf.

Union, Council of the European, and General Secretariat of the Council. 2009. *European Security Strategy: A Secure Europe in a Better World*. Publications Office. <https://doi.org/doi/10.2860/1402>.

Union, European. 2016. “Shared Vision , Common Action: A Stronger Europe.” *EEAS, Global Stratey*. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf.

Weber, Gesine. 2022. “10 Points Sur La Défense Européenne En 2022.” *Le Grand Continent*.

<https://legrandcontinent.eu/fr/2022/02/03/10-points-sur-la-defense-europeenne-en-2022>.

———. 2023. “1 — Il Faudra s ’ Attendre à Une Longue Période de Conflit — et Se Doter d ’ Outils Pour Répondre Aux Menaces de La Russie Sous Le Seuil d ’ Une Guerre.” *Le Grand Continent*, 1–26. <https://legrandcontinent.eu/fr/2023/01/03/10-points-sur-la-defense-europeenne-en-2023>.

Witney, Nick. 2022. “The EU’s Strategic Compass: Brand New, Already Obsolete.” *European Council on Foreign Relations*, 2–5. <https://ecfr.eu/article/the-eus-strategic-compass-brand-new-already-obsolete>.

<https://www.epc.eu/en/about>.

https://www.eeas.europa.eu/eeas/week-high-diplomatic-tensions_en.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate în **Colocviu strategic**, inclusiv a opiniilor exprimate, revine în totalitate autorilor, cu respectarea prevederilor Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare și Legii nr. 8 din 14 martie 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, cu modificările și completările ulterioare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a sursei.

Colocviu strategic

Redactor: CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU
Pagină web: <https://cssas.unap.ro/ro/cs.htm>
e-ISSN 1842-8096, 287/02.05.2023

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Adresă: șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: 021.319.56.49, Fax: 021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Website: <https://cssas.unap.ro>